

Таблиця 5

Результати розрахунку довірчих інтервалів для показника Z по вітчизняних ГЗК

Показник	Значення
Середнє значення показника Z	1,6
Табличне значення t-критерію Стюдента	3
Середньоквадратичне відхилення	0,4
Кількість значень у вибірці	25
Нижня межа довірчого інтервалу	1,36
Верхня межа довірчого інтервалу	1,84

Отже, ключ інтерпретації для запропонованої моделі прогнозування банкрутства за ініціативою афілійованих осіб має вигляд:

$Z < 1,36$	дуже висока ймовірність банкрутства (80 %);
$1,36 < Z < 1,60$	висока ймовірність (60 %);
$1,60 < Z < 1,84$	можливе банкрутство (40 %);
$Z > 1,84$	дуже низька ймовірність (20 %).

Ймовірність банкрутства була рівномірно розподілена по групах у діапазоні від 0 до 100 %.

Таким чином, ймовірність банкрутства за ініціативою афілійованих осіб зростає зі збільшенням періоду обороту зобов'язань перед неафілійованими особами, зменшенням частки зобов'язань перед афілійованими особами та зменшенням коефіцієнта загальної ліквідності. Модель (3) може бути використана для прогнозування ймовірності банкрутства у майбутніх періодах діяльності підприємства і особливо корисна для неафілійованих осіб. У разі, якщо підприємство планує банкрутство за ініціативою афілійованих осіб, то за даною моделлю може бути також проведено планування мінімальної частки зобов'язань перед афілійованими особами та коефіцієнта загальної ліквідності, а також максимального періоду обо-

роту зобов'язань перед неафілійованими особами, при яких цю процедуру доцільно розпочинати.

Література: 1. Altman E. I. Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy / E. I. Altman // Journal of Finance. – 1968. – September. – Pp. 589–609. 2. Терещенко О. О. Антикризисное фінансове управління на підприємстві : монографія / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2004. – 268 с.

References: 1. Altman E. I. Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy / E. I. Altman // Journal of Finance.– 1968.– September. – Pp. 589–609. 2. Tereshchenko O. O. Antykryzysowe finansowe upravlinnia na pidpriemstvi : monograph / O. O. Tereshchenko. – K. : KNEU, 2004. – 268 p.

Інформація про автора

Нусінова Олена Володимирівна – канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, аудиту і фінансового аналізу Криворізького технічного університету (50006, м. Кривий Ріг, вул. Революційна, 5, каб. 406А, e-mail: etex@ukrpost.ua).

Інформація об авторе

Нусінова Елена Владимировна – канд. екон. наук, доцент кафедри учета, аудита и финансового анализа Криворожского технического университета (50006, г. Кривой Рог, ул. Революционная, 5, каб. 406А, e-mail: etex@ukrpost.ua).

Information about the author

Nusinova Olena Volodymyrivna – candidate of economic sciences, associate professor at the department of accounting, audit and financial analysis of Kryvyi Rih Technical University (Revoliutsiina str., 5, room 406A, Kryvyi Rih, 50006, e-mail: etex@ukrpost.ua).

Рецензент

канд. екон. наук,
доцент Журавльова І. В.

Стаття надійшла до ред.
23.09.2011 р.

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ОБОВ'ЯЗКОВОГО СТРАХУВАННЯ

УДК 368.042

Мужилівський В. В.

Наведено та проаналізовано сучасні тлумачення сутності категорії обов'язкового страхування. Узагальнено визначення терміна "обов'язкове страхування" різних авторів, визначено найтипівіші підходи до його тлумачення. Сформульовано більш чітке визначення поняття "обов'язкове страхування" шляхом використання морфологічної декомпозиції. Запропоновано уточнене формулювання змісту обов'язкового страхування як економічної категорії в умовах переходу України до глобальної ринкової економіки.

Ключові слова: обов'язкове страхування, форма страхування, захист, превенція.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ СУЩНОСТИ ОБЯЗАТЕЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ

УДК 368.042

Мужиливский В. В.

Приведены и проанализированы современные толкования сущности категории обязательного страхования. Обобщено определение термина "обязательное страхование" разных авторов, определены наиболее типичные подходы к его толкованию. Сформулировано более четкое определение понятия "обязательное страхование" путем использования морфологической декомпозиции. Предложена уточненная формулировка содержания обязательного страхования как экономической категории в условиях перехода Украины к глобальной рыночной экономике.

Ключевые слова: обязательное страхование, форма страхования, защита, профилактика.

DEFINITION OF THE ESSENCE OF COMPULSORY INSURANCE

UDC 368.042

Muzhilivskiy V. V.

The article presents and analyzes the modern explanations of the compulsory insurance's category. The definition of "compulsory insurance" by different authors was generalized, the most common approaches to the interpretation of this notion was defined. The definition of "compulsory insurance" using the morphological decomposition was formulated more explicitly. A revised formulation of the content of compulsory insurance as an economic category in terms of Ukraine's transition to a global market economy was suggested.

Key words: compulsory insurance, a form of insurance, protection, prevention.

В умовах переходу України до глобальної ринкової економіки значну актуальність набуває дослідження сутності обов'язкового страхування як економічної категорії. Відсутність чіткого визначення поняття обов'язкового страхування є фактором, що утворює проблему застосування цієї дефініції у страховій діяльності. Питання безвідомного виконання обов'язкового страхування суб'єктами страхових відносин залишається невирішеним, оскільки відсутня системність законодавчих актів та не впроваджено дієвого механізму забезпечення страхового захисту обов'язковими видами страхування.

Питання обов'язкового страхування в своїх працях досліджували К. Воблій [1], В. Серебровський [2], А. Худяков [3], Базилевич В. Д. [4], Л. Рейтман [5], Т. Ротова [6], О. Залетов [7] та ін. Проте немає єдиної думки щодо змісту поняття "обов'язкове страхування" серед українських та зарубіжних фахівців. У законодавчих та нормативно-правових актах України також відсутнє однозначне тлумачення цього терміна. Проблема дефініції обов'язкового страхування потребує всебічного вивчення для зняття термінологічних суперечностей.

Метою даної статті є визначення економічної сутності обов'язкового страхування та дефініції поняття "обов'язкове страхування".

Поняття "обов'язкове страхування" (compulsory insurance) з'явилося у XVIII столітті у низці німецьких князівств, у яких було введено державне обов'язкове страхування майна на випадок пожежі [7, с. 22].

У російській страховій практиці протипожежна діяльність земства застосовувалась на основі обов'язкового земського страхування [1, с. 185–186]. В Україні з середи-

ни XVIII ст., коли з'явилися страхові товариства і набуло розвитку страхування майна від вогню, страхування (XIX ст. – початок XX ст.) почало проводитися в обов'язковій та добровільній формі переважною кількістю існуючих у ті часи страхових товариств у містах та сільській місцевості [8, с. 8]. У подальшому, приватне страхування розвивалося на підґрунті, підготовленому державним страхуванням.

Проблематика обов'язкового страхування завжди привертала увагу вчених. Можна назвати низку імен вітчизняних науковців, які досліджували питання, пов'язані з проблемами обов'язкового страхування: Фурман В. М. [9, с. 20], Жабинець О. Й. [10, с. 3], В. Баранова [11, с. 12], О. Рожко, Р. Рак [12, с. 35], Кучерівська С. С. [13, с. 35] зазначали надмірну кількість видів обов'язкового страхування; Козьменко О. В. наголошує на проблемі обмеженої кількості запроваджених видів обов'язкового страхування: 98 % ринку обов'язкового страхування припадає лише на 8 видів страхування [14, с. 13], Барановський О. І. акцентує увагу на тому, що визначені законодавством види обов'язкового страхування прийняті поспішно, без належного соціально-економічного обґрунтування, майже 2/3 законодавчо визначених видів обов'язкового страхування не мають необхідної нормативної бази [15].

Подібну точку зору висловлює Гаманкова О. О., яка зазначає, що більше третини видів обов'язкового страхування, встановлених законодавством, є "непрацюючими". Структура обов'язкового страхування за окремими видами демонструє низьку потрібність та незначущість більшості видів, які вважаються обов'язковими в Україні [16, с. 174]. Законодавчо унормована вітчизняна класифікація страхування за формами проведення (з виділенням обов'язкового

та добровільного страхування) не відповідає сучасному рівню розвитку ринку страхових послуг України і ступеню його інтеграції у світовий ринок [16, с. 24].

Водночас, і науковці, і експерти страхового ринку наголошують на необхідності розробки окремих видів страхування, що мають найбільше суспільне значення [17 – 20].

Діючий устрій обов'язкового страхування в Україні є суперечливим з точки зору дотримання страхових принципів та вибору тих видів страхування, суспільна значущість яких є вагомою та беззаперечною.

Основним недоліком нормативно-правової бази українського страхового ринку є відсутність системності існуючих законодавчих актів [21, с. 6].

Усі види обов'язкового державного страхування визначені у Законі України "Про страхування". Однак значну частку норм правового механізму обов'язкового державного страхування складають норми підзаконного характеру, що значно ускладнює реалізацію зазначеного правового механізму обов'язкового страхування [22, с. 6].

У практичному застосуванні разом із терміном "обов'язкове страхування" використовуються терміни "державне обов'язкове страхування", "недержавне обов'язкове страхування" [23].

Ототожнення таких категорій вносить невизначеність страхового законодавства та контролюючого і регулятивного впливу держави на ці види економічної діяльності.

К. Воблий виділяє дві галузі страхування – вільне та примусове. Примусовий принцип цілком доречний там, де інтереси загального блага, державна та суспільна користь вимагає цього [1, с. 32–33].

Деякі вчені акцентують увагу на правовому аспекті визначення обов'язкового страхування, яке виникає на вимогу закону і в силу закону, встановлюється з метою захисту таких майнових інтересів, які з найбільшою повнотою та всебічністю можуть бути забезпечені виключно державно-власним регулюванням [2, с. 25]. Тобто наголошено саме на можливості створення обов'язкового страхування лише при наявності спеціальної вказівки закону про оформлення тих чи інших страхових відносин. Окрім того, обов'язкове страхування повинне здійснюватися незалежно від того, бажає чи не бажає цього сам страхувальник [3, с. 346].

Визначення Базилевича В. Д. [4, с. 95] характеризує зумовленість обов'язкового страхування ризиками, пов'язаними з життям, здоров'ям, втратою працездатності або з виникненням таких матеріальних збитків, які не можуть бути відшкодовані окремою особою. Він вважає, що поділ страхування на добровільне та обов'язкове здійснюється за ступенем свободи волевиявлення страхувальника щодо потреб у страховому захисті.

На відміну від загальнообов'язкового державного соціального страхування [24], обов'язковість участі в якому певними суб'єктами контролюється державою, закріплюється в законі та не залежить від волі застрахованих, обов'язкове страхування здійснюється страховиками, які отримали ліцензію [25] на право провадження конкретного виду страхування. Тобто є ринкові відносини та відповідно є волевиявлення страхувальника у виборі страхової компанії за запропонованими умовами.

Інші науковці при визначенні обов'язкового страхування наголошують саме на властивості даної економічної категорії захищати соціальні цінності та інтереси суспільства [5; 6]. Зокрема, обов'язковість внесення відповідним колом страхувальників фіксованих страхових платежів встановлюється, коли необхідність відшкодування матеріальної шкоди або надання іншої грошової допомоги зачіпає інтереси не тільки конкретної потерпілої особи, а й суспільні інтереси. Іншими словами, обов'язкова форма

страхування поширюється на пріоритетні об'єкти страхового захисту страхування, що мають значення для всього суспільства [5, с. 42–43]. Тобто на відміну від наведених вище підходів, йдеться про державні та суспільні механізми надання страхового захисту.

Міжнародне право і право більшості держав світу під обов'язковим страхуванням визначає необхідність захисту інтересів третіх осіб у випадку, коли їм завдано шкоди. Тому, як правило, обов'язкова форма страхування найбільш поширена у страхуванні відповідальності власників об'єктів підвищеної небезпеки [26, с. 42–43].

Для теоретичного узагальнення визначень різних авторів терміна "обов'язкове страхування" проведено морфологічну декомпозицію з метою визначення найтипівіших підходів до тлумачення цього поняття через використання ключових слів у його характеристиці. На основі узагальнення численних наукових праць ряду вчених морфологічна декомпозиція поняття "обов'язкове страхування" має такі складові компоненти: форма страхування [2, с. 85; 7, с. 23, 33; 27, с. 492; 28, с. 26; 29, с. 304; 30, с. 341; 31, с. 209; 32; 33, с. 57; 34, с. 37; 35, с. 69]; суспільні інтереси [3, с. 346; 5, с. 42; 36, с. 43; 37, с. 212]; покриття, захист [6, с. 44; 38; 39; 40, с. 232, 235; 41, с. 19; 42, с. 18]; відносини в силу закону [2, с. 318; 25, с. 7; 27, с. 55; 36, с. 43; 43, с. 20; 44, с. 32; 45, с. 61; 46, с. 365; 47, с. 75; 48, с. 46]; інструмент державного управління [37, с. 212; 49, с. 31; 50, с. 63]; масовість, превенція [1, с. 15; 51, с. 83].

Сукупність морфологічних одиниць, що характеризують зміст терміна "обов'язкове страхування", є значною мірою неоднорідною та створює нечіткість його визначення. Автори цілком справедливо наголошують на встановленні державою обов'язкової форми страхування, підґрунтям якої є страховий захист об'єктів, пов'язаний з інтересами як окремої потерпілої особи, так і усього суспільства.

Твердження, що обов'язкове страхування забезпечує захист від випадкових небезпек, що можуть завдати шкоди й втрат у стратегічних масштабах у соціально-економічних сферах, на думку автора, не відображає сутності обов'язкового страхування. Прикладом захищеності інтересів населення України від дорожньо-транспортних пригод та зниження важкості їх наслідків є впровадження обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Мільйони страхувальників – власників наземних транспортних засобів – укладають зі страховиками договори обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності з метою забезпечення компенсації шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та майну потерпілих внаслідок дорожньо-транспортної пригоди. Тобто обов'язкове страхування вирішує свої специфічні задачі і спрямоване на вирішення проблем, які зачіпають інтереси не тільки конкретної потерпілої особи, а й суспільні інтереси.

У розглянутих підходах недостатню увагу приділено такій вагомій економічній складовій обов'язкового страхування, як його вартість. Вартість обов'язкового страхування є невеликою порівняно з добровільними видами, оскільки розміри страхових сум та максимальні розміри страхових тарифів визначаються державою. Невисока вартість страхового внеску обумовлюється тим, що обов'язкове страхування має велике страхове поле, що дозволяє мінімізувати отримання доходу страховиками обмеженням витрат на ведення справи та максимальним тарифом. Тобто, обов'язкове страхування переслідує інтереси загальної вигоди, а не цілі отримання прибутку. Одночасно такий підхід, на перший погляд, суперечить самій меті створення страхової компанії: задоволення суспільних потреб і одержання прибутку. Однак з економічної та організаційної точки зору здійснення обов'язкових видів страхування є цілком виправданим – страховики

отримують широке охоплення страхуванням клієнтів (страхувальників), що надає змогу в подальшому впровадити добровільні види страхування.

Важливим моментом ефективного впровадження обов'язкових видів страхування є державний нагляд і контроль як гарантії права юридичних і фізичних осіб на страховий захист. Розглядаючи безпосередньо чинне законодавство про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, слід зазначити, що згідно з ним посадові особи органів Державтоінспекції МВС України, що мають право здійснювати контроль за дотриманням правил дорожнього руху, перевіряють документи водія транспортного засобу, які підтверджують наявність чинного договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності. Тобто держава, захищаючи інтереси громадян та суб'єктів підприємництва, забезпечує контроль за дотриманням зобов'язань та повинна гарантувати реалізацію застрахованими громадянами своїх прав.

Таким чином, проаналізувавши викладені визначення відомих науковців, варто зазначити, що жодне з формулювань, якими визначається категорія обов'язкового страхування, не є всебічним. Окрім того, відсутнє єдине трактування обов'язкового страхування, яке могло б поєднувати різні точки зору науковців. Відсутність відпрацьованого понятійного апарату породжує цілу низку проблем, серед яких проблеми розуміння та правильного застосування дифініції обов'язкового страхування, які супроводжують практичну діяльність вітчизняних страховиків, перешкоджають створенню ефективного страхового законодавства та унеможливають ефективне державне регулювання страхової галузі.

Економічна сутність обов'язкового страхування, на думку автора, полягає в особливості його положення відносно інших видів страхування як фактора загальнодержавного значення, а також у необхідності забезпечення захисту майнових інтересів громадян та суб'єктів підприємництва шляхом широкого охоплення найважливіших для суспільства ризиків настання випадкових подій, що можуть призвести до втрат.

Аналіз вищезазначених підходів щодо трактування "обов'язкового страхування" дозволив автору сформулювати таке визначення цього поняття.

Обов'язкове страхування – це форма страхування, яка ґрунтується на законодавчо закріплених економічних відносинах, що забезпечують захист соціально значущих майнових інтересів держави та суспільства у разі настання страхових випадків за рахунок страхових платежів страхувальників, мінімізують отримання прибутку страховиками та гарантують здійснення превентивних заходів і страхових виплат, є дієвим інструментом державного регулювання економічних процесів.

Подальші дослідження будуть спрямовані на вдосконалення обов'язкового страхування в Україні, яке буде досягнуто шляхом виявлення ознак, визначення та аналізу особливостей, що притаманні обов'язковому страхуванню. Доцільність глибшого вивчення основ обов'язкового страхування повинно позначитися на побудові ефективної системи впровадження цього виду страхування та гарантування безпеки майнових інтересів фізичних та юридичних осіб.

Література: 1. Вобльй К. Г. Основы экономии страхования / К. Г. Вобльй. – М. : Анкил, 1995. – 228 с. 2. Серебровский В. И. Избранные труды по наследственному и страховому праву / В. И. Серебровский. – М. : Статут, 1997. – 318 с. 3. Худяков А. И. Страхование право / А. И. Худяков. – СПб. : Изд. Р. Асланова

"Юридический центр пресс", 2004. – 691 с. 4. Страхування : підручник / В. Д. Базилевич та ін. – К. : Знання, 2008. – 1019 с. 5. Рейтман Л. И. Страхование дело : учебник / Л. И. Рейтман. – М. : ТОО НПФ "ЭКОС", 1992. – С. 42. 6. Ротова Т. А. Страхування : навч. посібн. – 2-ге вид., переробл. та допов. / Т. А. Ротова. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 400 с. 7. Обов'язкове страхування : посібник / О. В. Бондар та ін. – К. : Міжнародна агенція "BeeZone", 2005. – 496 с. 8. Кривошлик Т. Д. Страхування майна громадян в Україні : автореф. дис... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 / Т. Д. Кривошлик. – К., 2004. – 22 с. 9. Фурман В. М. Страхувальний ринок в Україні: проблеми становлення та стратегія розвитку : автореф. дис... д-ра екон. наук : спец. 08.04.01 / В. М. Фурман. – К., 2006. – 36 с. 10. Жабинець О. Й. Державне регулювання страхової діяльності в Україні : автореф. дис... канд. екон. наук : спец. 08.02.03 / О. Й. Жабинець. – Львів, 2006. – 22 с. 11. Баранова В. Напрямки розвитку страхової системи України / В. Баранова // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Економіка. – 2008. – № 106. – С. 12–13. 12. Рожко О. Необхідність трансформації вітчизняного страхового ринку в умовах європейської інтеграції / О. Рожко, Р. Рак // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Економіка. – 2008. – № 106. – С. 32–35. 13. Кучерівська С. С. Фінансова стійкість страхових компаній : автореф. дис... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 / С. С. Кучерівська. – Острого, 2010. – 22 с. 14. Козьменко О. В. Страхувальний ринок України: стратегія функціонування в контексті сталого розвитку : автореф. дис... д-ра. екон. наук : спец. 08.00.08 / О. В. Козьменко. – Донецьк, 2009. – 32с. 15. Барановський А. И. Большие проблемы маленького рынка / А. И. Барановский // Зеркало недели. – 2003. – № 30. 16. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика : монографія / О. О. Гаманкова. – К. : КНЕУ, 2009. – 283 с. 17. Філонюк О. Державне регулювання страхової справи в контексті Концепції розвитку страхового ринку України до 2010 року / О. Філонюк // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Економіка. – 2006. – № 81–82. – С. 49–52. 18. Ігнатюк А. Державне регулювання ринку страхових послуг в Україні / А. Ігнатюк // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Економіка. – 2007. – № 94–95. – С. 39–42. 19. Карпань В. Проблеми запровадження в Україні загальнообов'язкового медичного страхування / В. Карпань, Ю. Субботович // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Економіка. – 2007. – № 94–95. – С. 42–44. 20. Файер О. А. Страхування професійної відповідальності: цивільно-правовий аспект : автореф. дис... канд. юр. наук : спец. 12.00.03 / О. А. Файер. – Х., 2011. – 36 с. 21. Навроцький Д. А. Формування страхового ринку України : автореф. дис... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 / Д. А. Навроцький. – К., 2005. – 14 с. 22. Юрах В. М. Фінансово правові засади страхування в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 / В. М. Юрах. – Одеса : 2008. – 19 с. 23. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань обов'язкового державного страхування : Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2009 р. №890 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>. 24. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgiibin/laws/main.cgi?nreg=16%2F98-%E2%F0>. 25. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 26. Страхова справа. Інтегрований навчальний комплекс : підручник / В. Т. Александров та ін. – К. : НВП "АВТ"; Х. : Видавничий центр НТУ "ХП", 2003. – С. 37–43. 27. Страхування : підручник / кер. авт. кол. і наук. ред. С. С. Осадець. – К. : КНЕУ, 1998. – 528 с. 28. Журавин С. Г. Страховые компании в условиях глобализации / С. Г. Журавин. – М. : Анкил, 2005. – 176 с. 29. Ефимов С. Л. Энциклопедический словарь. Экономика и страхование / С. Л. Ефимов. – М. : Церих-ПЭЛ, 1996. – 528 с. 30. Страховой

бизнес : словарь-справочник / авт.-состав. Юлдашев Р. Т. – М. : Анкил, 2005. – 832 с. 31. Инструменти та установи фінансового ринку. Енциклопедичний довідник / за ред. В. Фещенка. – К. : Укр. агентство фінансового розвитку, 2007. – 504 с. 32. Залетов О. М. Страхування в Україні: практичні поради у питаннях та відповідях / О. М. Залетов. – К. : Центр комерційного права, 2003. – 132 с. 33. Гвозденко А. А. Страхование : учебник / А. А. Гвозденко. – М. : ТК Велби, Изд. Проспект, 2004. – 464 с. 34. Теория и практика страхования : учебн. пособ. / Н. Г. Адамчук, С. Н. Асабина, Л. Н. Клоченко та ін. – М. : МГИМО : "Анкил", 2003. – 704 с. 35. Шинкаренко И. Э. Англо-русский словарь страховых терминов / И. Э. Шинкаренко. – М. : Анкил, 2005. – 304 с. 36. Шахов В. В. Страхование : учебник для вузов / В. В. Шахов. – М. : ЮНИТИ, 2003. – 311 с. 37. Нечипорук Л. В. Страховый рынок: закономерности становления та розвитку в умовах глобалізації : монографія / Л. В. Нечипорук. – Х. : Право, 2010. – 280 с. 38. Dictionary of Business Terms [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.allbusiness.com/glossaries/compulsory-insurance/4958062-1.html>. 9. Dictionary of Insurance Terms [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.allbusiness.com/glossaries/compulsory-insurance/4958062-1.html>. 40. Гомеля В. Б. Страхование : учебное пособие / В. Б. Гомеля. – М. : Маркет ДС, 2006. – 488 с. 41. Адамчук Н. Г. Мировой страховой рынок на пути к глобализации / Н. Г. Адамчук. – М. : МГИМО : РОССПЭН, 2004. – 591 с. 42. Грищенко Н. Б. Основы страховой деятельности : учебн. пособ. / Н. Б. Грищенко. – Барноум : Изд. Алт. ун-та, 2001. – 274 с. 43. Базилевич В. Д. Страхова справа / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – 4-те вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2005. – 351 с. 44. Плиса В. Й. Страхування : навч. посібн. / В. Й. Плиса. – К. : Каравела, 2006. – 392 с. 45. Александрова М. М. Страхування : навч.- метод. посібн. / М. М. Александрова. – К. : ЦУЛ, 2002. – 208 с. 46. Страхование и управление риском : терминологический словарь / составит. В. В. Тулинов, В. С. Горин. – М. : Наука, 2000. – 565 с. 47. Архипов А. П. Основы страхового дела : учебн. пособ. / А. П. Архипов, В. Б. Гомеля. – М. : "Маркет ДС", 2002. – 407 с. 48. Шумелда Я. П. Страхування : навч. посібн. / Я. П. Шумелда. – К. : Міжнародна агенція "Бізон", 2007. – 384 с. 49. Чернова Г. В. Основы экономики страховой организации по рисковому видам страхования / Г. В. Чернова. – СПб. : Питер, 2005. – 240 с. 50. Тронин Ю. Н. Основы страхового бизнеса / Ю. Н. Тронин. – М. : Изд. "Альфа-Пресс", 2006. – 472 с. 51. Клапків М. С. Витоки національного страхового ринку України : монографія / М. С. Клапків, Ю. М. Клапків. – Тернопіль : Карт-бланш, 2003. – 275 с.

References: 1. Voblyi K. G. Osnovy ekonomii strakhovaniya [Foundations of the insurance's savings] / K. G. Voblyi. – М. : Ankil, 1995. – 228 p. 2. Serebrovskiy V. I. Izbrannye trudy po nasledstvennomu i strakhovomu pravu [Selected papers on the hereditary and insurance law] / V. I. Serebrovskii. – М. : Statut, 1997. – 318 p. 3. Khudyakov A. I. Strakhovoe pravo [Insurance law] / A. I. Khudyakov. – SpB. : Izd. R.Aslanova "Yuridicheskiiy tsentr press", 2004. – 691 p. 4. Strakhuvannya : pidruchnyk [Insurance: Textbook] / V. D. Bazilevich ta in. – К. : Znannya, 2008. – 1019 p. 5. Reytman L. Y. Strakhovoe delo: uchebnik [Insurance Case: Textbook] / L. Y. Reytman. – М. : TOO NPF "EKOS", 1992. – P. 42. 6. Rotova T. A. Strakhuvannya : navch. posib. [Insurance: teach. manual] / T. A. Rotova. – 2nd ed. process up. – К., 2006. – 400 p. 7. Obovyazkove strakhuvannya : posibnyk [Compulsory insurance. Handbook] / O. Bondar et al. – К. : International agency "BeeZone", 2005. – 496 p. 8. Kryvoshlyk T. D. Strakhuvannya maina hromadian v Ukraini : avtoref. dys... kand. ekon. nauk : spets. 08.04.01 [Insurance of property of citizens in Ukraine. abstract] / T. D. Kryvoshlyk. – К., 2004. – 22 p. 9. Furman V. M. Strakhoviy rynek v Ukraini: problemy stanovlennia ta stratehiya rozvytku : avtoref. dys... d-ra ekon. nauk : spets. 08.04.01 [The insurance market in Ukraine: problems of formation and development strategy] / V. M. Furman. – К., 2006. – 36 p. 10. Zhabynets O. Y.

Derzhavne rehulyuvannya strakhovoi diialnosti v Ukraini : avtoref. dys... kand. ekon. nauk : spets. 08.02.03 [State regulation of insurance activities in Ukraine: the abstract] / O. Y. Zhabynets. – Lviv, 2006. – 22 p. 11. Baranova V. Napriamky rozvytku strakho-voi systemy Ukrainy [Shifting the insurance system in Ukraine] / V. Baranova // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. Ekonomika. – 2008. – No. 106. – Pp.12–13. 12. Rozhko O. Neobkhidnist transformatsii vitchyznianoho strakhovoho rynku v umovakh yevropeiskoi intehtratsii [The need of transformation of the domestic insurance market in terms of European integration] / O. Rozhko, R. Rak // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. Ekonomika. – 2008. – No. 106. – Pp. 32–35. 13. Kucherivska S. S. Finansova stiiikist strakhovykh kompanii : avtoref. dys... kand. ekon. nauk : spets. 08.00.08 [The financial stability of insurance companies] / S.S. Kucherivska. – Ostroh, 2010. – 22 p. 14. Kozmenko O. V. Strakhoviy rynek Ukrainy: stratehiia funktsionuvannya v konteksti staloho rozvytku : avtoref. dys... d-ra. ekon. nauk : spets. 08.00.08 [Insurance market of Ukraine: strategy function in the context of sustainable development] / O. V. Kozmenko. – Donetsk, 2009. – 32 p. 15. Baranovskyy A. Y. Bolshie problemy malenkeho rynku [Large problems of small market] / A. Y. Baranovskyy // Zerkalo nedely. – 2003. – No. 30. 16. Hamankova O. O. Rynek strakhovykh posluh Ukrainy: teoriya, metodolohiya, praktyka: monohrafiya [Insurance market of Ukraine: Theory, methodology, practice: monograph] / O. O. Hamankova. – К. : KNEU, 2009. – 283 p. 17. Filonyuk O. Derzhavne rehulyuvannya strakhovoi spravy v konteksti Kontseptsii rozvytku strakhovoho rynku Ukrainy do 2010 roku [State regulation of insurance business in the context of the Concept of Ukraine's insurance market by 2010] / O. Filonyuk // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. Ekonomika. – 2006. – No. 81–82. – Pp. 49–52. 18. Ihnatyuk A. Derzhavne rehulyuvannya rynku strakhovykh posluh v Ukraini [State regulation of insurance market in Ukraine] / A. Ihnatyuk // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. Ekonomika. – 2007. – No. 94–95. – Pp. 39–42. 19. Karpan V. Problemy zaprovadzhennia v Ukraini zahalnooboviazkovoho medychnoho strakhuvannya / V. Karpan, Y. Subbotovych [Problems of introduction in Ukraine of compulsory medical insurance] // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. Ekonomika. – 2007. – No. 94–95. – Pp. 42–44. 20. Fayer O. A. Strakhuvannya profesiynoi vidpovidalnosti: tsyvilno-pravovyi aspekt : avtoref. dys... kand. yur. nauk : spets. 12.00.03 [Professional liability insurance: a civil aspect] / O. A. Fayer. – Kh., 2011. – 36 p. 21. Navrotskyi D. A. Formuvannya strakhovoho rynku Ukrainy : avtoref. dys... kand. ekon. nauk : spets. 08.04.01 [Formation of the insurance market of Ukraine] / D. A. Navrotskyi. – К., 2005. – 14 p. 22. Yurakh V. M. Finansovo pravovi zasady strakhuvannya v Ukraini : avtoref. dys... kand. yuryd. nauk : 12.00.07 [Financial and legal principles of insurance in Ukraine] / V. M. Yurakh. – Odesa, 2008. – 19 p. 23. Pro vnesennia zmin do deiakykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy z pytan oboviazkovoho derzhavnogo strakhuvannya : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19.08.2009 r. No. 890 [On Amendments to Some Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine on compulsory state insurance] [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu : <http://www.rada.gov.ua>. 24. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannya [Fundamentals of Legislation of Ukraine on Mandatory State Insurance] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=16-%2F98-%E2%F0>. 25. Pro strakhuvannya : Zakon Ukrainy vid 07.03.1996 r. No. 85/96-VR [Law of Ukraine "On Insurance"] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua>. 26. Strakhova sprava. Intehrovanyi navchalnyi kompleks : Pidruchnyk. [Insurance business. The integrated educational complex: textbook] / V. T. Aleksandrov ta in. – К. : NVP "AVT" ; Kh. : Vydavnychiy tsentr NTU "KHPI", 2003. – Pp. 37–43.

27. Strakhuvannya : pidruchnyk [Insurance: textbook] / ker. avt. kol. i nauk. red. S. S. Osadets. – K. : KNEU, 1998. – 528 p.
 28. Zhuravyn S. H. Strakhovye kompanii v usloviyakh hlobalyzatsii [Insurance companies in the globalization conditions] / S. H. Zhuravyn. – M. : Ankyl, 2005 – 176 p.
 29. Efymov S. L. Entsiklopedicheskiy slovar. Ekonomika i strakhovanie [Encyclopedic Dictionary. Economy and insurance] / S. L. Efymov. – M. : Tserykh-PEL, 1996. – 528 p.
 30. Strakhovoy biznes : slovar-spravochnik [Insurance business: Dictionary-Handbook] / [avt.-sostav. Yuldashev R. T.]. – M. : Ankyl, 2005. – 832 p.
 31. Instrumenty ta ustanovy finansovoho rynku. Entsiklopedychniy dovidnyk [Instruments and institutions of the financial market. Encyclopedic Reference] / [za red. V. Feshchenka]. – K. : Ukr. ahentstvo finansovoho rozvytku, 2007. – 504 p.
 32. Zalyetov O. M. Strakhuvannya v Ukraini: praktychni porady u pytanniakh ta vidpovidiakh [Insurance in Ukraine: practical advice in questions and answers] / O. M. Zalyetov. – K. : Tsentr komertsiiinoho prava, 2003. – 132 p.
 33. Hvozdenko A. A. Strakhovanie : ucheb. [Insurance: textbook] / A. A. Hvozdenko. – M. : TK Velby, Izd-vo Prospekt, 2004. – 464 p.
 34. Teoriya i praktika strakhovaniya : uchebnoe posobiye [Theory and practice of insurance: The manual] / [N. H. Adamchuk, S. N. Asabyna, L. N. Klochenko ta in.]. – M. : MHIMO : "Ankyl", 2003. – 704 p.
 35. Shynkarenko Y. E. Anhlo-russkiy slovar strakhovykh terminov [English-Russian dictionary of insurance terms] / Y. E. Shynkarenko. – M. : Ankyl, 2005. – 304 p.
 36. Shakhov V.V. Strakhovanie : uchebnyk dlya vuzov [Insurance: The textbook for high schools] / V. V. Shakhov. – M. : YUNITI, 2003. – 311 p.
 37. Nechyporuk L. V. Strakhoviy rynek: zakonmirnosti stanovlennia ta rozvytku v umovakh hlobalizatsii : monohrafiia [Insurance market: patterns of growth and development under globalization : monograph] / L. V. Nechyporuk. – Kh. : Pravo, 2010. – 280 p.
 38. Dictionary of Business Terms [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.allbusiness.com/glossaries/compulsory-insurance/4958062-1.html>.
 39. Dictionary of Insurance Terms [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.allbusiness.com/glossaries/compulsory-insurance/4958062-1.html>.
 40. Homelya V. B. Strakhovanie : uchebnoe posobie [Insurance: The manual] / V. B. Homelya. – M. : Market DS, 2006. – 488 p.
 41. Adamchuk N. H. Myrovoy strakhovoy rynek na puti k hlobalyzatsii [The world market for insurance on globalization way] / N. H. Adamchuk. – M. : MHIMO : ROSSPÉN, 2004. – 591 p.
 42. Hryshchenko N. B. Osnovy strakhovoy deyatel'nosti : uchebnoe posobie [Fundamentals of insurance activity: The manual] / N. B. Hryshchenko. – Barnaul : Izd. Alt. un-ta, 2001. – 274 p.
 43. Bazylevych V. D. Strakhova sprava [Insurance business] / V. D. Bazylevych, K. S. Bazylevych. – 4th ed., revised and add. – K. : Znannia, 2005. – 351 p.
 44. Plysa V. Y.

Strakhuvannya : navch. posibn. [Insurance: The manual] / V. Y. Plysa – K. : Karavela, 2006. – 392 p.
 45. Aleksandrova M. M. Strakhuvannya : navch.-metod. posibn. [Insurance: Textbook] / M. M. Aleksandrova. – K. : TSUL, 2002. – 208 p.
 46. Strakhovanie i upravleniye riskom : termynolohycheskiy slovar [Insurance and management of risk: dictionary] / [sostavit. V. V. Tulynov, V. S. Horyn]. – M. : Nauka, 2000. – 565 p.
 47. Arkhypov A. P. Osnovy strakhovoho dela : uchebnoe posobiye [Fundamentals of the insurance affairs. The manual.] / A. P. Arkhypov, V. B. Homelya. – M. : "Market DS", 2002. – 407 p.
 48. Shumelda Ya. P. Strakhuvannya : navch. posib. [Insurance: a textbook] / Ya. P. Shumelda. – K. : Mizhnarodna ahentsiia "Bizon", 2007. – 384 p.
 49. Chernova H. V. Osnovy ekonomiki strakhovoy orhanyzatsii po riskovym vidam strakhovaniya [Fundamentals of Economy of the insurance organization in risky types of insurance] / H. V. Chernova. – SPb. : Piter, 2005. – 240 p.
 50. Tronyn Yu. N. Osnovy strakhovoho biznesa [Fundamentals of Insurance Enterprises] / Yu. N. Tronyn. – M. : Izd. "Alfa-Press", 2006. – 472 p.
 51. Klapkiv M. S. Vytoky natsionalnogo strakhovoho rynku Ukrainy : monohrafiya [The origins of the national insurance market of Ukraine : monograph.] / M. S. Klapkiv, Y. M. Klapkiv. – Ternopil : Kart-blansh, 2003. – 275 p.

Інформація про автора

Мужилівський Владислав Володимирович – аспірант кафедри фінансів і кредиту Харківського державного технічного університету будівництва та архітектури (м. Харків, вул. Сумська, 40, e-mail: 3g0@mail.ru).

Інформация об авторе

Мужиливский Владислав Владимирович – аспирант кафедры финансов и кредита Харьковского государственного технического университета строительства и архитектуры (г. Харьков, ул. Сумская, 40, e-mail: 3g0@mail.ru).

Information about the author

Muzhiliivskiy Vladislav Vladimirovich – postgraduate student at the Financial and Credit department of Kharkiv National Technical University of construction and architecture (Sumska str., 40, Kharkiv, e-mail: 3g0@mail.ru).

Рецензент
 канд. екон. наук,
 доцент Журавельова І. В.

Стаття надійшла до ред.
 10.10.2011 р.

МОДЕЛЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ АГЕНТІВ

УДК 334.72:378

Ус Г. О.

Розглянуто методи та засоби управління знаннями у виробничій діяльності для створення систем управління знаннями (СУЗ). Запропоновано підходи до побудови архітектури СУЗ на основі моделювання представлення, здобуття, обміну, обробки, моніторингу стану знань СУЗ як діяльності агентів (персоналу та інтелектуальних програмних агентів).

Ключові слова: знання, управління знаннями, архітектура СУЗ, агентні моделі в СУЗ, комунікативні засоби СУЗ.